

ელექტრონული საშუალების გამოყენებით დადებული ხელშეკრულების რეგულირების მნიშვნელობა ქართულ საკანონმდებლო სივრცეში

წინამდებარე სტატია შეეხება ელექტრონული საშუალების გამოყენებით ხელშეკრულების დადების არსს, მხარეებს, მათი უფლება-მოვალეობების ფარგლებს. მასში განხილულია ის მსგავსებები და განსხვავებები, რაც ამ ტიპის ხელშეკრულებებს ახასიათებთ. მოყვანილია განმარტებები იმ საერთაშორისო აქტებიდან, რომლებშიც შეხვედებით უშუალოდ ამ კატეგორიის ხელშეკრულების ცნებას, არსს, მხარეებს და ა.შ.

ხელშეკრულების მხარეთა განსაზღვრა, მათი უფლებებისა და მოვალეობების გამოიყენება და წარმოჩენა ნებისმიერი ხელშეკრულებისათვის მნიშვნელოვანი ასპექტია. ვინაიდან ელექტრონული საშუალების გამოყენებით (დისტანციურად) ხელშეკრულების დადებისას მხარეები ერთმანეთს არ ხვდებიან, შესაძლოა, მათ შორის წარმოიშვას გარკვეული სახის დაბრკოლებები. სწორედ ამ გარემოების გათვალისწინებით, ორმაგად საყურადღებოა მხარეთა უფლება-მოვალეობების განსაზღვრა, მათ შორის, განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა მენარმის მიერ მომხმარებლისათვის ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულებას, ინფორმაციის სახეს, მოცულობასა და ფარგლებს. სტატიაში ასევე საუბარი შეეხება ამგვარი ხელშეკრულებისათვის მეტ-ნაკლებად სპეციფიკურ, მაგრამ ძალზე მნიშვნელოვან საკითხს – ხელშეკრულების დადების დროს, ადგილს, მხარეთა შორის დავის არსებობის შემთხვევაში გამოსაყენებელი სამართლის არჩევის საკითხს.

საკვანძო სიტყვები: ელექტრონული საშუალება, ხელშეკრულება, მხარეები, ინფორმაციის მიწოდება, მომხმარებელთა უფლებები, გამოსაყენებელი სამართალი, დირექტივა, კონვენცია.

1. შესავალი

უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში ტექნიკის სწრაფი განვითარება საზოგადოების ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი გახდა. მოსახლეობა დროულად ითვისებს და ფეხს უწყობს ტექნოლოგიების გაუმჯობესებას და ამ პროცესიდან სარგებელსაც იღებს. ელექტრონული ტექნოლოგიების განვითარებამ რადიკალურად შეცვალა და ბევრი მიმართულებით გაამარტივა თითოეული ჩვენგანის ყოველდღიური ცხოვრება. 21-ე საუკუნეში, რომელიც ტექნოლოგიების საუკუნედ იწოდება, თითქმის წარმოუდგენელია სხვადასხვა დანიშნულების მქონე ელექტრონული საშუალებების გარეშე არსებობა. სწორედ კომპიუტერისა და სხვა ელექტრონული მოწყობილობების მეშვეობით არის შესაძლებელი დროის უმცირეს მონაკვეთში მონაცემების მოძიება, შესწავლა თუ ადამიანებს შორის სასურველი ინფორმაციის გაცვლა; ციფრული ტექნოლოგია გახდა ნებისმიერ სფეროში მოღვაწე ადამიანისათვის როგორც საკუთარი შრომის, ინტერესისა თუ კვლევის დამხმარე ხელსაწყო, ისე განტვირთვის ერთ-ერთი საუკეთესო საშუალება.

* თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

თანამედროვე ეპოქაში ინტერნეტის მეშვეობით ყოველდღიურად მილიონობით ისეთი საკითხის გადაწყვეტა ხდება, რომელთაც წლების წინ უამრავი დრო და ადამიანური რესურსი ეთმობოდა. მსგავს საკითხთა შორის გახლავთ ელექტრონული საშუალების გამოყენებით ხელშეკრულების დადება. სტატისტიკის მიხედვით, მოსახლეობის 80%, რომელსაც წვდომა აქვს ინტერნეტთან, კომპიუტერის, ტელეფონის ან სხვა ელექტრონული საშუალების მეშვეობით დებს ამგვარ ხელშეკრულებას. უნდა აღინიშნოს, რომ მსოფლიოს მასშტაბით მხოლოდ 2013 წელს ინტერნეტვაჭრობაში დახარჯული თანხის ოდენობამ 1,2, ხოლო 2016 წელს 1,9 ტრილიონი დოლარი შეადგინა.¹

ელექტრონული საშუალების გამოყენებით ხელშეკრულების დადება, უპირველეს ყოვლისა, ხელს უწყობს დროის დაზოგვას, სავაჭრო ურთიერთობების გამყარებასა და კომერციული საქმიანობის ეფექტურობის ზრდას. სწორედ ამ და სხვა მნიშვნელოვანი მიზეზების გამო გახდა ბოლო ათწლეულებში ხელშეკრულების ელექტრონული საშუალების გამოყენებით დადება მთელი მსოფლიოს მასშტაბით საკმაოდ პოპულარული და მოთხოვნადი. მიუხედავად იმისა, რომ, როგორც მსოფლიო, ისე ქართულ სამომხმარებლო ბაზარზე, საკმაოდ გავრცელდა ელექტრონული საშუალების გამოყენებით ხელშეკრულების დადება, ამ ურთიერთობის საკანონმდებლო დონეზე ასახვა საქართველოში დღემდე არ მომხდარა.

ელექტრონული საშუალების გამოყენებით დადებული ხელშეკრულების საკანონმდებლო რეგულაცია 1997 წლის 20 მაისიდან იღებს სათავეს, კერძოდ ევროპარლამენტისა და საბჭოს შორ მანძილზე დადებული ხელშეკრულების მომხმარებელთა დაცვის შესახებ 97/7 დირექტივის ძალაში შესვლის მომენტიდან.²

საქართველოში საკანონმდებლო ნორმების არარსებობა შესაძლოა იყოს ელექტრონული საშუალების გამოყენებით დადებული სახელშეკრულებო ურთიერთობის სწორად განვითარების შემაფერხებელ გარემოება.

მომხმარებლისათვის რომ ნათელი იყოს, თუ რას ნიშნავს ელექტრონული საშუალებით ხელშეკრულების დადება, რა არის ის მთავარი წინაპირობა, რაც დაცულ უნდა იქნეს სახელშეკრულებო ურთიერთობაში შესვლის წინ, მხარეთა უფლება-მოვალეობები, წინამდებარე სტატიაში განხილულ იქნება ხელშეკრულების არსი, ხელშეკრულების დადების დრო და ადგილი, ასევე საუბარი შეეხება ქართველი მომხმარებლისათვის ამგვარი სახელშეკრულებო ურთიერთობებიდან წარმოშობილ ხარვეზებსა და გამონეგებს. მოყვანილი იქნება სხვადასხვა ქვეყნის მაგალითები, განმარტებები იმ საერთაშორისო აქტებიდან, რომლებშიც შეხვდებით უშუალოდ ამ კატეგორიის ხელშეკრულების ცნებას, არსს. ცალკე თავი ეთმობა მეტ-ნაკლებად სპეციფიკურ თემას – მხარეთა შორის დავის წარმოშობის შემთხვევაში გამოსაყენებელი სამართლის გადაწყვეტის საკითხს.

2. ელექტრონული საშუალებით დადებული ხელშეკრულების არსი

ელექტრონული საშუალებით დადებული ხელშეკრულება, სხვაგვარად დადებული ხელშეკრულებებისგან განსხვავებით, იდება ისე, რომ მხარეები არც ხელშეკრულების დადებაზე და არც უშუალოდ დადების მომენტში ფიზიკურად არ იმყოფებიან ერთსა და იმავე ადგილას. ნაცვლად ფიზიკური შეხვედრისა და მხარეებს შორის ტრადიციული მეთოდით მოლაპარაკების

¹ ელექტრონული ვაჭრობის სტატისტიკა და საბაზრო მონაცემთა ბაზა, სტატისტიკის პორტალი „სტატისტა“ <<https://www.statista.com/markets/413/e-commerce/>>, [25/07/2017].

² ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა შორ მანძილზე დადებული ხელშეკრულების მომხმარებელთა დაცვის შესახებ 97/7, <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=celex%3A31997L0007>>.

სა, მომხმარებელს სახლიდან გაუსვლელად, ელექტრონული საშუალების გამოყენებით, შეუძლია დადოს მისთვის სასურველი ხელშეკრულება. ელექტრონული საშუალების გამოყენებით დადებული ხელშეკრულების მხარეები შესაძლოა იმყოფებოდნენ სხვადასხვა ქვეყანაშიც. ამ მიზეზის გამო მომხმარებელს არ აქვს შესაძლებლობა, სრულყოფილად შეაფასოს მისთვის სასურველი პროდუქტი ან მომსახურება.

ელექტრონული საშუალების გამოყენებით ხელშეკრულების დადება დღეისათვის ყველასთვის კარგად ნაცნობი და მოსახერხებელი გზაა სხვადასხვა სახის ხელშეკრულების დასადებად. მათ შორის მოიაზრება: ნასყიდობის, გაცვლის, სესხის, დაზღვევის, მიწოდების, დავალების და სხვა ტიპის ხელშეკრულებები. თუმცა ელექტრონული საშუალების გამოყენებით დადებული ხელშეკრულებების უმრავლესობა ნასყიდობის, ფინანსური მომსახურებისა და მიწოდების ხელშეკრულებებია.

ელექტრონული საშუალებით დადებული ხელშეკრულებების დასახელებად სხვადასხვაგვარ ტერმინს იყენებენ: თუ, მაგალითად, საფრანგეთისა და ამერიკის შეერთებული შტატების კანონმდებლობა³ ამ ინსტიტუტს ელექტრონული ვაჭრობის სახელით იცნობს, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი⁴ (შემდგომში – გსკ) მას დისტანციურად დადებულ ხელშეკრულებას უწოდებს. საერთაშორისო ნორმების უმეტესობაში ამგვარი მეთოდით ხელშეკრულების დადების აღსანიშნავად გამოყენებულია ტერმინი – ელექტრონული ვაჭრობა, მათ შორისაა: ევროკავშირის დირექტივები, გაეროს კონვენციები და სხვა შეთანხმებები.

პირველი საერთაშორისო საკანონმდებლო აქტი, რომელიც ელექტრონული საშუალების გამოყენებით დადებულ ხელშეკრულებებს შეეხო, არის გაეროს საერთაშორისო სავაჭრო კომისიის (UNICITRAL) მოდელური კანონი ელექტრონული ვაჭრობის შესახებ⁵, რომელიც მიღებულ იქნა 1996 წელს; მოგვიანებით მას მოჰყვა ევროპარლამენტისა და საბჭოს 97/7EG 1997 წლის 20 მაისის დირექტივა, შორ მანძილზე დადებული ხელშეკრულების მომხმარებელთა დაცვის შესახებ;⁶ 2001 წელს კი ძალაში შევიდა „ელექტრონული ხელმოწერის შესახებ“ ხელმოწერის შესახებ გაეროს საერთაშორისო სავაჭრო კომისიის მოდელური კანონი.⁷

2011 წლის ოქტომბერში ევროპარლამენტისა და საბჭოს მიერ მიღებულ იქნა მომხმარებელთა დაცვის შესახებ ახალი დირექტივა,⁸ რომელმაც ევროსაბჭოს 28 ნევრ ქვეყანას 2013 წლის დეკემბრამდე შიდა კანონმდებლობის ახალ დირექტივასთან შესაბამისობაში მოყვანა და ჰარმონიზაცია დაავალა. დირექტივის მე-2 მუხლის მე-7 პუნქტში მოცემულია დისტანციური ხელშეკრულების – შორ მანძილზე დადებული ხელშეკრულების განმარტება, რომლის თანახმადაც ზემოხსენებული ხელშეკრულება გულისხმობს მოვაჭრესა და მომხმარებელს შორის დისტანციურად ორგანიზებული ვაჭრობის ან მომსახურების ფარგლებში დადებულ ნებისმი-

³ Thurlow W., *Electronic Contracts in the United States and the European Union: Varying Approaches to the Elimination of Paper and Pen*, Halifax, Nova Scotia, 2001, 12, <<http://www.ejcl.org/53/art53-1.html>>, [27.07.2017].

⁴ იხ. გსკ-ის პარაგრაფი 312 გ (ცვლილება: 13.06.2014).

⁵ გაეროს საერთაშორისო სავაჭრო კომისიის მოდელური კანონი ელექტრონული ვაჭრობის შესახებ, <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/electronic_commerce/1996Model.html>.

⁶ ევროპარლამენტისა და საბჭოს 97/7EG 1997 წლის 20 მაისის დირექტივა შორ მანძილზე დადებული ხელშეკრულების მომხმარებელთა დაცვის შესახებ. <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=celex%3A31997L0007>>.

⁷ „ელექტრონული ხელმოწერის შესახებ“ გაეროს საერთაშორისო სავაჭრო კომისიის მოდელური კანონი <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/electronic_commerce/2001Model_signatures.htm>.

⁸ Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/ECC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/ECC and Directive 97/7/EC of the European Parliament on the Council, <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0083&rid=1>>.

ერ ხელშეკრულებას, მხარეთა ერთდროული ფიზიკური დასწრების გარეშე, ექსკლუზიურად ერთი ან რამდენიმე დისტანციური საშუალების გამოყენებით.⁹

ხელშეკრულების დასადავად ელექტრონული საშუალების გამოყენებაში მოიაზრება ინფორმაციის გაცვლისათვის ინტერნეტის, ტელეფონის, ფაქსის, ტელეგრამის, ტელექსკოპის ან სხვა მსგავსი ელექტრონული, მაგნიტური ან მსგავსი საშუალების გამოყენება.

საქართველოში ელექტრონული საშუალების გამოყენებით, მომხმარებელთათვის სხვადასხვა მომსახურებისა თუ პროდუქტის შეთავაზება რამდენიმე წლის წინ დაიწყო. არაერთი კომპანია საკუთარი ინტერნეტგვერდის მეშვეობით მომხმარებელს სთავაზობს სახელშეკრულებო ურთიერთობაში შესვლას. მართალია, ქართული კანონმდებლობა არაფერს ამბობს ამ გზით დადებული ხელშეკრულების შესახებ, თუმცა ეს მომხმარებელთათვის სასურველი მომსახურების შექმნისას დაბრკოლებას არ ქმნის. მომხმარებელთა უმეტესობა არანაირ, ან მწირ ინფორმაციას ფლობს ელექტრონული საშუალების გამოყენებით ხელშეკრულების დადებისას საკუთარი უფლებებისა და მოვალეობების შესახებ.

ეკონომიკის განვითარებისა და მყარი საინვესტიციო ატმოსფეროს შექმნის მიზნით, საქართველოსთვის მნიშვნელოვანი გამოწვევაა ელექტრონული საშუალების გამოყენებით სახელშეკრულებო ურთიერთობების დამყარება, როგორც უცხოურ კომპანიებთან, ისე ქვეყნის შიგნით არსებული ბიზნესის ხელშეწყობა. ამ კუთხით კანონმდებლობის დახვეწა, საქართველოსთვის არა მხოლოდ სასურველი, არამედ სავალდებულოც გახლავთ, ვინაიდან 2014 წლის ივნისის თვეში, ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერით, სახელმწიფომ აიღო ვალდებულება, თავისი კანონმდებლობა დაუახლოოს ევროკავშირის კანონმდებლობასა და საერთაშორისო სამართლებრივ ინსტრუმენტებს. შეთანხმება მიზნად ისახავს საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის სივრცის შექმნას. შეთანხმების მე-6 თავის 1-ლი ქვეპუნქტი ეხება ელექტრონულ კომერციას. შეთანხმების 127-ე მუხლის თანახმად, მხარეები აღიარებენ რა, რომ ელექტრონული კომერცია მრავალსექტორში ზრდის ვაჭრობის შესაძლებლობებს, თანხმდებიან, ხელი შეუწყონ მათ შორის ელექტრონული კომერციის განვითარებას. 128-ე მუხლის მიხედვით, საქართველომ ვალდებულება აიღო, აწარმოოს დიალოგი ელექტრონული კომერციიდან წარმოშობილ რეგულირების სხვადასხვა საკითხზე, მათ შორის მომხმარებელთა დაცვის შესახებ, ელექტრონული კომერციის ფარგლებში. ამ და შეთანხმებით გათვალისწინებული სხვა უამრავი ვალდებულების შესასრულებლად საქართველოს ხელშეკრულების ძალაში შესვლიდან 5-წლიანი ვადა განესაზღვრა.¹⁰

მომხმარებელთა დიდი ოდენობის მიერ ხელშეკრულების დადებისას, ტრადიციული მეთოდების ნაცვლად, ელექტრონული საშუალების გამოყენებას არაერთი მიზეზი აქვს. მსგავს სახელშეკრულებო ურთიერთობაში შესვლას როგორც მომხმარებლისთვის, ისე მენარმისთვის აქვს ბევრი დადებითი მხარე. ერთ-ერთი ასეთი გარემოება არის დროის ეკონომია, მაშინ, როდესაც ხელშეკრულების მხარეები და საგანი სხვადასხვა ქვეყანაში ან დასახლებულ პუნქტში იმყოფება. ბუნებრივია, ამ ვითარებაში მათ შორის მოლაპარაკების წარმოება და ხელშეკრულების საგნის შეფასება დიდ დროსა და ფინანსურ ხარჯებს მოითხოვს. ელექტრონული საშუალების გამოყენებით ხელშეკრულების დადებისას კი არათუ მხარეთა შეხვედრა არ არის საჭირო, არამედ მომხმარებელს ეძლევა შესაძლებლობა, სახლიდან გაუსვლელად სხვა საქონელს შეადაროს სასურველი მომსახურების ან პროდუქტის ხარისხი და ფასი. ეს კი პროცესს საკმაოდ მოსახერხებელსა და ეფექტურს ხდის.¹¹ აღსანიშნავია ისიც, რომ ონლაინმალაზიები

⁹ Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council;

¹⁰ საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება, 127-ე, 128-ე მუხლები.

¹¹ Pricing and Payments, <http://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/shopping/pricing-payments/index_en.htm>, [13/06/2107].

დღე-ღამის ნებისმიერ დროს არის ხელმისაწვდომი, შესაბამისად, მენარმე სარგებელს იღებს მაშინაც კი, როდესაც ძინავს.

ელექტრონული საშუალებით ხელშეკრულების დადება მენარმეს ასევე საშუალებას აძლევს, გააფართოოს და საზოგადოების ფართო მასებისთვის ხელმისაწვდომი გახადოს საკუთარი ბიზნესი. ნაცვლად ერთ კონკრეტულ ან თუნდაც რამდენიმე ადგილზე მალაზიის ფლობა ვერ იქნება ისეთი მასშტაბური ხასიათის, როგორც მსოფლიოს ნებისმიერი წერტილიდან განხორციელებული ელექტრონული ვაჭრობა.

3. ხელშეკრულების მხარეები და მათი უფლება-მოვალეობები

ელექტრონული საშუალებების გამოყენებით დადებული ხელშეკრულების მხარეებს, ევროპარლამენტისა და საბჭოს შორ მანძილზე დადებული ხელშეკრულების მომხმარებელთა დაცვის შესახებ¹² დირექტივის მეორე მუხლის 1-ლი და მე-2 პუნქტების მიხედვით, წარმოადგენენ მოვაჭრე და მომხმარებელი. დირექტივაში მოვაჭრე განმარტებულია როგორც ნებისმიერი ფიზიკური ან იურიდიული პირი, მათ შორის სხვა პირი, რომელიც მოქმედებს მოვაჭრის სახელით, სავაჭრო, საქმიანი, სამრეწველო ან პროფესიული მიზნებისათვის;

მომხმარებელი არის ნებისმიერი ფიზიკური პირი, რომელიც დირექტივით გათვალისწინებულ ხელშეკრულებებში მოქმედებს იმ მიზნებისათვის, რომელიც არ ეხება მის სავაჭრო, საქმიან, სამრეწველო ან პროფესიულ მიზნებს.¹³

გსკ-ის 312გ პარაგრაფით გათვალისწინებული ხელშეკრულების მხარეებს მენარმე და მომხმარებელი წარმოადგენენ. მენარმე არის ნებისმიერი ფიზიკური ან იურიდიული პირი ან/და უფლებაუნარიანობის მქონე ამხანაგობა, რომელიც გარიგების დადებისას მოქმედებს სამენარმეო ან დამოუკიდებელი პროფესიული საქმიანობის ფარგლებში.¹⁴

ვინაიდან ელექტრონული საშუალებების გამოყენებით ხელშეკრულების დადებისას მხარეები ფიზიკურად არ ხვდებიან ერთმანეთს, შესაბამისად, მომხმარებელი მოკლებულია შეაძლებლობას, წინასწარ დაათვალიეროს ან შეამოწმოს ხელშეკრულების საგანი. აქვე გასათვალისწინებელია ისიც, რომ მომხმარებლისთვის მსგავს სახელშეკრულებო ურთიერთობაში შესვლა არ არის ჩვეული საქმიანობა და ის მეტ-ნაკლებად არასახარბიელო მდგომარეობაში იმყოფება.

ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების ჯეროვნად და კეთილსინდისიერად შესრულება სამოქალაქო სამართლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრინციპია, სწორედ ამიტომ ვალდებულების სათანადოდ შესრულება ნებისმიერი ხელშეკრულების მხარეთა უპირველესი ვალდებულებაა.

ელექტრონული საშუალებით დადებული ხელშეკრულების მხარეთა უფლება-მოვალეობებიდან მენარმის ერთ-ერთი უმთავრესი ვალდებულება მომხმარებლისთვის ინფორმაციის მიწოდებაა.

ევროპარლამენტისა და საბჭოს „მომხმარებელთა დაცვის შესახებ“ დირექტივის მე-5 მუხლის თანახმად, სანამ მომხმარებელი ელექტრონული საშუალებით ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ ვალდებულებებს იკისრებს, მენარმემ მას მკაფიოდ და გასაგებად უნდა მიაწოდოს შემდეგი ინფორმაცია:

- საქონლის ან მომსახურების ძირითადი მახასიათებლების შესახებ;

¹² <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=celex%3A31997L0007>>.

¹³ Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/ECC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/ECC and Directive 97/7/EC of the European Parliament on the Council, art. 2.

¹⁴ იხ. გსკ-ის პარაგრაფი 14, (18/08/1896).

- მენარმის ვინაობა, სანარმოს სახელწოდება, მისამართი და ტელეფონის ნომერი;
- საქონლის ან მომსახურების სრული ფასი, მათ შორის ყველა სახის გადასახადის გათვალისწინებით, თუ ხელშეკრულება იდება იმგვარ საგანზე ან მომსახურებაზე, რომელზეც წინასწარ შეუძლებელია ზუსტი ფასის განსაზღვრა, დაახლოებითი ფასისა და მისი გაზრდის შესაძლებლობის შესახებ;

- გადახდის მეთოდისა და მიწოდების ვადების შესახებ;
- ხელშეკრულების მოქმედების ვადა, ხელშეკრულების მოშლის პირობების შესახებ.¹⁵

ერთიანი ევროპული სამოქალაქო კოდექსის შემუშავების მიზნით შექმნილ მკვლევართა ჯგუფის მიერ მომზადებულ ნაშრომში – ევროპული კერძო სამართლის პრინციპები, დეფინიციები და მოდელური წესები – საუბარია ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულებაზე, როგორც ხელშეკრულების დადების მნიშვნელოვან ფაქტორზე. მეცნიერთა ჯგუფის მოსაზრებით, ხელშეკრულების დადებამდე მხარე ვალდებულია, მეორე მხარეს მიაწოდოს ინფორმაცია, რომელიც ეხება საქონლის თვისებებსა და მის ხარისხს. ზოგადად, ხელშეკრულების მონაწილე მხარეებს უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა, ფლობდნენ ფაქტობრივ და სამართლებრივ ინფორმაციას შესაძენი საქონლის ან მომსახურების შესახებ.

ნაშრომის მიხედვით, მომხმარებლისთვის მიწოდებული ინფორმაცია უნდა იყოს ცხადი, ნათელი და გარკვევით ჩამოყალიბებული, არ უნდა ინვევდეს გაუგებრობას და სხვადასხვაგვარი ინტერპრეტაციის შესაძლებლობას; გამოყენებული ლექსიკა უნდა იყოს მარტივი და გასაგები; ტექნიკური ხასიათის ტერმინების გამოყენება მაქსიმალურად უნდა იქნეს თავიდან აცილებული, მაგრამ თუ ამგვარი ტერმინოლოგიის გამოყენება სავალდებულოა, ის უნდა იქნეს ადეკვატურად განმარტებული.¹⁶

დისტანციური ხელშეკრულებისას მომხმარებელთა ფინანსური მომსახურების შესახებ ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა მენარმეს გაცილებით მეტი ინფორმაციის მიწოდებას ავალდებულებს. გსკ-ის შესავალი კანონის ჩანაწერის¹⁷ მსგავსად, დირექტივა მენარმეს ავალდებულებს, დეტალური ინფორმაცია მიაწოდოს მომხმარებელს სანარმოს საქმიანობის, ადგილმდებარეობის, მათ შორის: ნევრ სახელმწიფოში წარმომადგენელთა ადგილსამყოფელის შესახებ, სანარმოს რეგისტრაციის ნომერი, ფინანსური მომსახურების აღწერა, მომხმარებლის მიერ ჯამურად გადასახდელი თანხის (მათ შორის ყველანაირი დამატებითი თუ გვერდითი გადასახადების შესახებ), მითითება იმის შესახებ, რომ შესაძლოა, მომხმარებელს მოუწიოს ისეთი დამატებითი ხარჯის განევა, რაც არ მომდინარეობს მენარმისაგან, შეთანხმება გადახდის ფორმისა და პირობების შესახებ, ასევე დროის მონაკვეთის მითითება, რომლის ფარგლებშიც ამ ინფორმაციას აქვს ძალა. გარდა ამისა, მხარეს უნდა ჰქონდეს წვდომა ხელშეკრულებაზე უარის თქმის უფლებისა და პირობების შესახებ.¹⁸

როგორც ზემოხსენებული ნორმა ცხადყოფს, ფინანსური მომსახურების შესახებ ელექტრონული საშუალებით ხელშეკრულების დადებისას მენარმეს გაცილებით მეტი ინფორმაცი-

¹⁵ Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/ECC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/ECC and Directive 97/7/EC of the European Parliament on the Council, art. 8.

¹⁶ *Bar Ch., Clive E., Schulte-Nölke H.*, Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law - Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC private Law Munich, 2009, 245, <http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf>, [23.07.2017].

¹⁷ გსკ-ის შესავალი კანონი, პარაგრაფი 240.

¹⁸ Directive 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council of 23 September 2002 concerning the distance marketing of consumer financial services and amending Council Directive 90/619/EEC and Directives 97/7/EC and 98/27/EC.

ის მიწოდების ვალდებულება აკისრია, რაც იძლევა ვარაუდის საფუძველს, რომ საერთაშორისო დონეზე საკითხისადმი მკაცრი მიდგომა არსებობს.

ამ მხრივ საინტერესოა საქართველოში ბოლო წლებში დამკვიდრებული ე.წ. „ონლაინ სესხების“ პრაქტიკის მიმოხილვა. ვინაიდან ზემოხსენებული ხელშეკრულების დადება დისტანციურად ხდება, ეს ურთიერთობა ელექტრონული საშუალებით დადებული ტიპური ხელშეკრულებაა. როგორც ნაშრომში არაერთხელ აღინიშნა, საქართველოში არ არსებობს საკანონმდებლო ნორმა, რომელიც ამგვარი ხელშეკრულების დადებისა თუ შემდგომში მხარეთა უფლება-მოვალეობებს დაარეგულირებდა. თუმცა ეს გარემოება მენარმეთათვის ნამდვილად არ არის დაბრკოლება.

სტატიაზემუშაობისფარგლებშიშესწავლილიქნასაქართველოშიმოქმედი„ონლაინსესხის“ გამცემი ხუთი ინტერნეტგვერდი. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ კუთხით ინტერნეტგვერდებზე სავალალო მდგომარეობაა. მომხმარებელს არათუ დამატებითი, ხელშეკრულების ძირითადი პირობების შესახებ ინფორმაციის მიღების მიზნითაც კი ესაჭიროება მაქსიმალური გულისყურის გამოჩენა, ტექნიკური თუ ფინანსური ტერმინოლოგიის ცოდნა, სხვადასხვა ბმულზე გადასვლა და ამ გზით მისთვის სავალდებულო ინფორმაციის მიღება. კვლევის ფარგლებში შესწავლილი არც ერთი ინტერნეტგვერდი არ აწვდის მომხმარებელს სამომავლო ფინანსური ვალდებულებების შესახებ ნათელ და მარტივ ინფორმაციას, რომ არაფერი ვთქვათ ჯამურად დასაფარი თანხის ოდენობაზე, პირგასამტეხლოსა თუ დარიცხული პროცენტის შესახებ. მართალია, ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ სესხის აღების შემთხვევაში პირველ თვეს არ ხდება ძირ თანხაზე პროცენტის დარიცხვა, ყველა საიტის პირველსავე გვერდზეა მითითებული, თუმცა, თუ რა ფინანსური ვალდებულებები წარმოიშობა მომდევნო თვეებში, ამ საკითხზე ამომწურავი ინფორმაციის მიღება ან თითქმის შეუძლებელია, ან მომხმარებლისგან მოითხოვს მსგავს საკითხებში საკმარისი გამოცდილების ქონას. ეს მაშინ, როდესაც „ონლაინსესხების“ მომხმარებელთა დიდ ნაწილს შეადგენენ საპენსიო ასაკს მიღწეული პირები, სტუდენტები ან პირები, რომლებიც არ ფლობენ ზემოხსენებული პროცედურების მარტივად გავლის უნარჩვევებს.

მომხმარებელთათვის ხელშეკრულების ძირითადი პირობების გასაცნობად, დამატებითი დაბრკოლებების შექმნის ნაცვლად, მათზე ორიენტირებული პრაქტიკის დამკვიდრება უნდა იყოს დემოკრატიული სახელმწიფოს მიზანი.

ამ მიზნის მისაღწევად საკანონმდებლო ცვლილებების დროული განხორციელება აუცილებელი და სავალდებულოა. მართალია, საინიციატივო ჯგუფმა მოამზადა კანონპროექტი „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“,¹⁹ თუმცა წლების განმავლობაში ვერ მოხერხდა საპარლამენტო მოსმენებზე კანონის წარდგენა და მიღება. ეს კანონპროექტი შემუშავებულია ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2011/83EU მომხმარებელთა უფლებების დირექტივის²⁰ საფუძველზე. კანონპროექტი შეეხება როგორც შორ მანძილზე (დისტანციურ), ისე ქუჩაში დადებული ხელშეკრულებების შემთხვევაში მომხმარებელთა დაცვის თავისებურებებს, მათ შორის ცალკე მუხლი ეთმობა ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულებას, მის ფარგლებსა და ფორმას. კანონპროექტის შემუშავება საკმაოდ პოზიტიური მოვლენაა, თუმცა მისი სრულყოფა და დროული მიღება ძლიერი ბერკეტი იქნება ზემოხსენებული „ონლაინსესხების“ გამცემი ორგანიზაციების წინააღმდეგ, რაც ასევე ხელს შეუწყობს სასამართლო თუ მედიაციის გზით დავების გადაწყვეტის ეფექტურობას. ყოველივე ზემოაღნიშნული კი საბოლოოდ მომხმარებელთა უფლებების დაცვას უზრუნველყოფს.

¹⁹ <http://www.momxmarebeli.ge/images/file_771576.pdf>.

²⁰ Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/ECC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/ECC and Directive 97/7/EC of the European Parliament on the Council.

4. ელექტრონული საშუალებით ხელშეკრულების დადების მომენტისა და ადგილის განსაზღვრის თავისებურებანი

4.1. ხელშეკრულების დადების დრო

ხელშეკრულების დადების მომენტისა და ადგილის სწორად განსაზღვრა არათუ ელექტრონული საშუალების გამოყენებით დადებულ, არამედ თანმყოფ პირებს შორის გაფორმებული ხელშეკრულების დროსაც ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი და საყურადღებო საკითხია.

ხელშეკრულების დადების მომენტიდან მხარეები შებოჭილნი არიან და შესაბამისი საფუძვლის არსებობის გარეშე არ აქვთ მასზე უარის თქმის ან გასვლის შესაძლებლობა.²¹

მხარეთა მიერ ხელშეკრულების პირობებზე შეთანხმება სახელშეკრულებო უფლებამოვალეობების წარმოშობის საფუძველია, თუმცა, პრაქტიკული თვალსაზრისით, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ხელშეკრულების დადების მომენტს. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 327-ე მუხლის თანახმად, ხელშეკრულება დადებულად რომ ჩაითვალოს, აუცილებელია, მხარეები მის ყველა არსებით პირობაზე შეთანხმდნენ საამისოდ გათვალისწინებული ფორმით.²²

როგორც აღინიშნა, თანმყოფ პირებს შორის გაფორმებული ხელშეკრულების დადების მომენტად ითვლება მხარეთა შეთანხმების მომენტი. ვინაიდან ელექტრონული საშუალების გამოყენებით ხელშეკრულების დადებისას მხარეთა შორის არ ხდება არათუ ფიზიკური, სმირ შემთხვევაში ზეპირსიტყვიერი (სატელეფონო) მოლაპარაკებაც კი, ხელშეკრულების დადების მომენტის განსაზღვრა ხდება სხვაგვარად. მხარეთა მიერ ხელშეკრულების პირობებზე შეთანხმებად ითვლება მათ შორის ელექტრონული კომუნიკაციის გზით ინფორმაციის გაცვლა. ინფორმაციის გაცვლის შემდგომ, სახელშეკრულებო ურთიერთობაში შესვლის თაობაზე, მხარის მიერ ნების გამოხატვას ადასტურებს კონკრეტული მენარმის მიერ დადგენილი ნესების მიღება. არათანმყოფი პირების მიერ ხელშეკრულების დადების ნების გამოვლენად ითვლება, ერთი მხრივ, ოფერტზე მონვევა, ხოლო მეორე მხრივ, ოფერტის მიღება და აქცეპტის გაკეთება. ხელშეკრულების დადების მომენტის სწორად განსაზღვრას იმ მიზეზითაც აქვს არსებითი მნიშვნელობა, რომ სწორედ ამ მომენტიდან ხდება მფლობელობისა და რისკის ერთიდან მეორე მხარისათვის გადაცემა. ზუსტი დროის დადგენა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ხდება მაშინ, როდესაც სახეზე ერთდროულად ორი ან მეტი (კონკურენტული) აქცეპტი გვაქვს.²³

„ხელშეკრულების დადებისას ელექტრონული კომუნიკაციის საშუალების გამოყენების შესახებ“ გაეროს კონვენციის მე-10 მუხლის თანახმად, ელექტრონული კომუნიკაციის საშუალებით ინფორმაცია გაგზავნილად ითვლება, მაშინ, როდესაც ინფორმაცია ტოვებს მხარის მიერ კონტროლირებად სისტემას.

ინფორმაციის მიღების დროდ ითვლება დრო, როდესაც ადრესატს აქვს შესაძლებლობა, მის მიერ მითითებულ ელექტრონულ მისამართზე მოიძიოს გამოგზავნილი ინფორმაცია. ელექტრონული შეტყობინება ადრესატის მიერ მიღებულად ივარაუდება, მაშინ, როდესაც ინფორმაციამ მიაღწია ადრესატის ელექტრონულ მისამართზე.

ინფორმაციის გაცვლის შემდგომ, რაც უთანაბრდება თანმყოფ პირებს შორის დადებული ხელშეკრულების პირობებზე მოლაპარაკებას, მხარეთა მიერ ხდება ოფერტისა და აქცეპტ-

²¹ Bar Ch., Clive E., Schulte-Nölke H Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law - Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC private Law, Munich, 2009, 347, <http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf>, [23.07.2017].

²² იბ. სსკ, 327-ე მუხლი.

²³ Kierkegaard M.S., E-Contract Formation: U.S. and EU Perspectives, Washington, 2007, 10.

ტის გაკეთება. სწორედ მომხმარებლის მიერ აქცეპტის გაგზავნა და მენარმის მიერ მისი მიღება ითვლება ხელშეკრულების დადების მომენტად. ელექტრონული საშუალების გამოყენებით, ხელშეკრულების დადების სპეციფიკიდან გამომდინარე, აქცეპტის გაგზავნისა და მიღების დრო არ ემთხვევა ერთმანეთს. ელექტრონული საშუალების გამოყენებით ოფერტის გაგზავნას და ადრესატამდე მისვლას იმაზე მეტი დრო სჭირდება, ვიდრე თანმყოფ პირებს შორის შემდგარი მოლაპარაკებისას გაკეთებულ ოფერტს. ტექნიკური თვალსაზრისით, შესაძლოა, აღინიშნოს, რომ ელექტრონული ფოსტის გაგზავნასა და მის ადრესატამდე მისვლას სულ რამდენიმე წუთი სჭირდება, მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ აქცეპტი ადრესატის მიერ მიღებულ იქნა. თუ, მაგალითად, მხარეთა მიერ ოფერტისა და აქცეპტის გაკეთება ხდება ელექტრონული ფოსტის გამოყენებით, შესაძლოა, პირმა ფოსტა, თუნდაც სხვა დროის სარტყელში ყოფნის გამო, მხოლოდ რამდენიმე საათის შემდეგ შეამომოს. სწორედ ამიტომ აღინიშნა, რომ ინფორმაცია მიღებულად ითვლება არა მაშინ, როდესაც მოხდა მისი გაგზავნა, არამედ, როდესაც ადრესატს მიეცა შესაძლებლობა, მის მიერ მითითებულ ელექტრონულ მისამართზე მოეძიებინა გამოგზავნილი ინფორმაცია.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ელექტრონული საშუალების გამოყენებით, ხელშეკრულების დადების მომენტად ითვლება არა მხარის მიერ აქცეპტის გაკეთების, არამედ კრედიტორის მიერ მისი მიღების მომენტი. სწორედ ამას განამტკიცებს „საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ“ გაეროს კონვენციის მე-18 მუხლის მეორე პუნქტი, რომლის თანახმადაც, ოფერტზე გაკეთებული აქცეპტი ეფექტური ხდება იმ მომენტში, როდესაც თანხმობა მიაღწევს ოფერენტამდე.²⁴

4.2. ხელშეკრულების დადების ადგილი

როგორც აღინიშნა, ელექტრონული საშუალებით ხელშეკრულების დადების მთავარი მახასიათებელი გახლავთ ის, რომ არ ხდება მხარეთა ფიზიკური შეხვედრა. ეს, ერთი მხრივ, გამოწვეულია დროის ეკონომიის მიზნით, თუმცა ამგვარი ხელშეკრულების დადების არსი გახლავთ სწორედ ის, რომ მხარეთა ადგილსამყოფელი ხელშეკრულების დადების მომენტში არ ემთხვევა ერთმანეთს.

სწორედ იმის გამო, რომ პირს, რომელსაც აქვს წვდომა ინტერნეტთან, პერსონალური კომპიუტერის გამოყენებით, შესაძლებლობა აქვს, მსოფლიოს მასშტაბით ეწვიოს ინტერნეტ-მაღაზიებს, ინფორმაციის გაცვლის გზით მოლაპარაკება ანარმოოს ოფერენტთან და სურვილის შემთხვევაში გააკეთოს აქცეპტი, საჭიროა, ზუსტად განისაზღვროს ხელშეკრულების დადების ადგილი.

მარტივია ხელშეკრულების დადების ადგილისა და გამოსაყენებელი კანონმდებლობის განსაზღვრა, მაშინ, როდესაც ელექტრონული საშუალების გამოყენებით ხელშეკრულების დადება ხდება ქვეყნის შიგნით. თუ, მაგალითად, გერმანიაში მცხოვრები პირი საყოფაცხოვრებო ნივთს ინერს ინტერნეტმაღაზიიდან, რომლის ინტერნეტპროტოკოლის მისამართი (ე.წ. *IP-address*) არის გერმანია, ბუნებრივია, ხელშეკრულების დადების ადგილი არის გერმანია და მხარეთა შორის სამართლებრივ საკითხზე წარმოშობილი დავა დარეგულირებული იქნება გსკ-ის შესაბამისი მუხლებით.

თუმცა მაშინ, როდესაც საუბარია საერთაშორისო ვაჭრობაზე, ცხადია, იგულისხმება სხვადასხვა ქვეყანაში მყოფ მხარეებს შორის არსებული სახელშეკრულებო ურთიერთობები. ასეთ შემთხვევაში ყურადსაღებია შემდეგი გარემოებები:

²⁴ United Nations Convention for the International Sale of Goods, art. 14.

- რომელი ქვეყნის კანონმდებლობის გამოყენება ხდება ხელშეკრულების დადებისას;
- მიიჩნევს თუ არა ხელშეკრულებას ძალაში მყოფად მომხმარებლის ან მენარმის ადგილ-სამყოფელი ქვეყნის კანონმდებლობა;

„სახელშეკრულებო ვალდებულებების მიმართ გამოსაყენებელი სამართლის შესახებ, რომის 1980 წლის კონვენციის თანახმად, მხარეები თავისუფალნი არიან, თავად აირჩიონ, თუ რომელი ქვეყნის კანონმდებლობით მოხდეს მათ შორის წარმოშობილი სამართლებრივი ურთიერთობის რეგულირება. ეს არჩევანი შესაძლოა, პირდაპირ იქნეს გამოსატყული, ან გამომდინარეობდეს არსებული მდგომარეობიდან. ელექტრონული საშუალებით დადებული ხელშეკრულების შემთხვევაში ან ოფერენტის მიერ უნდა იქნეს მითითებული, თუ რომელი ქვეყნის კანონმდებლობის გამოყენება ხდება, ან აქცეპტანტს უნდა მიეცეს არჩევანის შესაძლებლობა. შედარებით რთულია საკითხის დარეგულირება, მაშინ, როდესაც მხარეები არ შეთანხმებულან ზემოხსენებულ საკითხზე. ამ შემთხვევას ეხება რომის კონვენციის მე-4 მუხლი, რომლის თანახმადაც, იმ შემთხვევაში, თუ არ მომხდარა გამოსაყენებელი სამართლის არჩევა, კონვენციის მე-3 მუხლის შესაბამისად, ხელშეკრულების რეგულაციისათვის გამოიყენება იმ ქვეყნის კანონმდებლობა, რომელთანაც მხარე ყველაზე ახლო კავშირშია.²⁵ ამავე მუხლის მე-2 ნაწილი განმარტავს, თუ რა მოიაზრება „ყველაზე ახლო კავშირში მყოფში“ – ეს ეხება მხარეს, რომელიც ვალდებულია, შეასრულოს გარკვეული ქმედება (მაგ., გადაიხადოს საფასური) და ხელშეკრულების დადების მომენტისათვის მუდმივად ცხოვრობს ამ ქვეყანაში.

4.3. გამოსაყენებელი სამართლის არჩევის საკითხი

რამდენადაც მარტივი და მოსახერხებელია ინტერნეტის საშუალებით ვაჭრობა, იმდენად რთული და კომპლექსურია მხარეთა შორის წარმოშობილი დავის გადასაწყვეტად გამოსაყენებელი სამართლის არჩევა და მისი გადაჭრა.

იურისდიქცია გულისხმობს იმის განსაზღვრას, თუ რომელმა სასამართლომ უნდა განიხილოს დავა. იურისდიქციისა და გამოსაყენებელი სამართლის არჩევა საერთაშორისო სავაჭრო ურთიერთობებში უმნიშვნელოვანესი საკითხია, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც სახეზეა ელექტრონული საშუალების გამოყენებით დადებული ხელშეკრულება.

ელექტრონული საშუალებით დადებული ხელშეკრულების არსებობისას, როდესაც საქონლის მიტანა ხდება საცხოვრებელ მისამართზე, შედარებით მარტივია გამოსაყენებელი სამართლის ან იურისდიქციის არჩევა, თუმცა, თუ ხელშეკრულება სრულდება ყოველგვარი ფიზიკური კონტაქტის გარეშე (მაგ., ხდება ელექტრონულად შექმნილი ნიგნის ჩამოტვირთვა), ამ შემთხვევაში საკმაოდ რთულია საკითხის გადაწყვეტა.²⁶

დღეისათვის არ არსებობს არც მოდელური კანონები და არც კონვენციები, რომლებიც სპეციფიკურად შეეხება კონკრეტულად ინტერნეტიურისდიქციას. არც გაეროს საერთაშორისო სავაჭრო სამართლის კომისიის ელექტრონული ვაჭრობის შესახებ მოდელური კანონი და არც გაეროს კონვენცია „საერთაშორისო ხელშეკრულებებში ელექტრონული კომუნიკაციების გამოყენების შესახებ“, არაფერს ამბობს იურისდიქციის შესახებ, თუმცა იძლევა მხარეთა ადგილმსაყოფელის შესახებ ინფორმაციას, რაც შესაძლოა, დაგვეხმაროს იურისდიქციისა და გამოსაყენებელი სამართლის არჩევის საკითხის გადაჭრაში.

იურისდიქციის შესახებ დავის გადაწყვეტის საკითხს ეხება მრავალმხრივი შეთანხმება – ჰააგის 2005 წლის კონვენცია სასამართლოს არჩევის შესახებ“. კონვენციის მე-3 მუხლის თანახ-

²⁵ Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations, Rome 1980.

²⁶ Wang F.F., Internet Jurisdiction and Choice of Law, Cambridge, 2010, 8.

მად, სასამართლოს არჩევის ექსკლუზივი გულისხმობს ორი ან მეტი ხელშეკრული მხარის მიერ დავის წარმოშობის შემთხვევაში განმხილველი სასამართლოს არჩევის შესაძლებლობას. განმხილველი სასამართლო უნდა იყოს რომელიმე მხარის ქვეყნის სასამართლო.²⁷

დავის განმხილველი სასამართლოს არჩევის შესაძლებლობა ეხება როგორც უკვე წარმოშობილ, ისე მომავალში წარმოშობად დავებს. ბუნებრივია, მხარეთა მიერ სასამართლოს არჩევა არ გულისხმობს, რომ დავის განხილვა აუცილებლად მოხდება ამ სასამართლოს მიერ. არსებობს გარკვეული პირობები, რა დროსაც სასამართლოს აქვს დავის განხილვაზე უარის თქმის უფლება. უპირველეს ყოვლისა, მხარეთა შორის წარმოშობილი დავა უნდა იყოს არჩეული სასამართლოს განსჯადი. თუ დავა არის არჩეული სასამართლოს განსჯადი, ის უარს ვერ იტყვის საქმის განხილვაზე. გარდა ამისა, მხარეებს უნდა ჰქონდეთ დავის სასამართლო გზით გადაჭრის უფლებაუნარიანობა, დავის საგანი არ უნდა იყოს ცალსახად უსამართლო ან საჯარო მართლწესრიგის საწინააღმდეგო.²⁸

მას შემდეგ, რაც მოხდება იურისდიქციის საკითხის გადანყვეტა, სასამართლოს წინაშე დგება სხვა, არანაკლებ მნიშვნელოვანი საკითხი – რომელი ქვეყნის კანონმდებლობა უნდა იქნეს გამოყენებული დავის გადასაწყვეტად. ვინაიდან ელექტრონული საშუალების გამოყენებით ხელშეკრულება იდება სხვადასხვა ქვეყნის მცხოვრებთა (კომპანიების) მიერ, შესაძლოა, საჭირო გახდეს ორი სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობის გამოყენებაც. ბუნებრივია, ხელშეკრულების ორივე მხარეს სურს, დავა გადანყვეტოს მისთვის ნაცნობი, ეროვნული კანონმდებლობის მიხედვით, შესაბამისად, უნდა მოხდეს მათი ინტერესების დაბალანსება; ამ სირთულის თავიდან ასაცილებლად ასევე სასურველი იქნება, თუ მხარეები წინასწარ შეთანხმდებიან, რომელმაც სასამართლომ რომელი ქვეყნის კანონმდებლობით იხელმძღვანელოს დავის გადასაწყვეტად; თუმცა ასეთის არარსებობისას თავად სასამართლომ უნდა განსაზღვროს ყველაზე შესაბამისი კანონი.

ჰააგის 1986 წლის კონვენციის მე-7 მუხლის თანახმად, ხელშეკრულების რეგულირება უნდა მოხდეს მხარეთა მიერ არჩეული სამართლის მიხედვით. ამგვარი ნება გამოხატული უნდა იქნეს მკაფიოდ. მხარეებს ასევე შეუძლიათ, ხელშეკრულების დადების შემდეგ ნაწილობრივ ან სრულად შეცვალონ მითითება გამოსაყენებელი სამართლის შესახებ.

ამავე კონვენციის მე-8 მუხლი არეგულირებს საკითხს იმ შემთხვევაში, როდესაც მხარეები წინასწარ არ შეთანხმებულან გამოსაყენებელი სამართლის შესახებ. ამ მუხლის თანახმად, თუ მხარეები არ შეთანხმებულან ხელშეკრულების დადების მომენტისთვის, გამოიყენება მეწარმის (მოვაჭრის) საქმიანობის ადგილსამყოფელი ქვეყნის კანონმდებლობა.²⁹

ბოლო ოცდაათი წლის განმავლობაში ევროკავშირის ქვეყნები ხელმძღვანელობენ სახელშეკრულებო ვალდებულებების მიმართ გამოსაყენებელი სამართლის შესახებ რომის კონვენციით, რომლის საფუძველზე 2008 წლის ივნისში შემუშავებულ იქნა რომის I რეგულაცია.³⁰

როგორც რომის კონვენცია, წევრი სახელმწიფოების ეროვნული კანონმდებლობა და, ზოგადად, თითქმის მთელი მსოფლიოს მასშტაბით მოქმედი სამართლის ნორმები, რომის I რეგულაცია, მხარეთა ავტონომიის პრინციპს ეფუძნება. რეგულაციის მე-12 მუხლის მიხედვით, სახელშეკრულებო ურთიერთობებში წარმოშობილ სამართლის სისტემათა კონფლიქტის დროს მხარეთა მიერ გამოსაყენებელი სამართლის არჩევის თავისუფლება არის რეგულაციის ქვაკუთხედი. მხარეები სარგებლობენ გამოსაყენებელი სამართლის არჩევის სრული თავისუფ-

²⁷ Convention on Choice of Court Agreements, art.3.

²⁸ Wang F.F., Internet Jurisdiction and Choice of Law, Cambridge, 2010, 24-25.

²⁹ Convention on the Law Applicable to Contracts for the International Sale of Goods, art.7-8.

³⁰ Wang F.F., Internet Jurisdiction and Choice of Law, Cambridge, 2010, 100-101.

ლებით. თუმცა მხარეთა თავისუფლება შესაძლოა, შეიზღუდოს ერთ-ერთი მონაწილე სახელმწიფოს ეროვნული კანონმდებლობით.³¹

ელექტრონული ვაჭრობისას გამოსაყენებელი კანონმდებლობის არჩევის პროცესში გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მხარეთა ადგილსამყოფელს, როგორც ხელშეკრულების დადების, ისე წინარე პერიოდში; სპეციფიკურად ელექტრონული საშუალებით მენარმეთა შორის (B2B) ან მენარმესა და მომხმარებელს (B2C) შორის ხელშეკრულების დადების შემთხვევაში გამოსაყენებელი სამართლის შესახებ არ არსებობს საერთაშორისო რეგულაცია. შორ მანძილზე დადებული ხელშეკრულების მომხმარებელთა დაცვის შესახებ ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა არ შეიცავს არანაირ დათქმას გამოსაყენებელი სამართლის შესახებ, თუმცა პრაქტიკაში დამკვიდრებულია „წარმოშობის ქვეყნის“ პრინციპი, რაშიც მოიაზრება სერვისის მიმწოდებლის წარმოშობის ქვეყანა. ეს პრინციპი შესაძლოა, გამოყენებულ იქნეს იმ შემთხვევაში, თუ მხარეებს ხელშეკრულებაში მითითება არ აქვთ გაკეთებული არც საერთაშორისო და არც ეროვნულ კანონმდებლობაზე.³²

5. დასკვნა

წინამდებარე სტატიის ფარგლებში განხილულ იქნა ელექტრონული საშუალების გამოყენებით დადებული ხელშეკრულების არსი, ხელშეკრულების მხარეები, მათი უფლება-მოვალეობები, სახელშეკრულებო ურთიერთობის წარმოშობის მომენტი. ნაშრომში საუბარი შეეხო ელექტრონული საშუალების გამოყენებით დადებული ხელშეკრულების პრინციპად ქცეულ – ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულებას, მენარმის მიერ მომხმარებლისთვის მისი მიწოდების მოცულობას, გზებსა და მეთოდებს, ხელშეკრულების დადების დროს, ადგილსა და სხვადასხვა ქვეყანაში მყოფ მხარეთა შორის დავის წარმოშობის შემთხვევაში გამოსაყენებელი სამართლის არჩევის საკითხს.

ხელშეკრულების დადების პროცესში ელექტრონული საშუალების გამოყენებისადმი გაზრდილი ინტერესისა და ყოველდღიურ ცხოვრებაში მაღალი მოთხოვნის გამო, სასურველი იქნება, საკანონმდებლო დონეზე იქნეს მოწესრიგებული ყველა ის საკითხი, რაც მეტ-ნაკლებად ამომწურავად დაარეგულირებს ხელშეკრულების მხარეებს შორის წარმოშობილ ურთიერთობას.

ევროკავშირთან საქართველოს ინტეგრაციის მიზნით, სახელმწიფო ხელისუფლებამ არაერთი უმნიშვნელოვანესი ვალდებულება იკისრა, მათ შორის ერთ-ერთი სწორედ ელექტრონული საშუალების გამოყენებით – დისტანციურად დადებული ხელშეკრულებების შესახებ – ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივების ეროვნულ საკანონმდებლო ნორმებში ასახვაა. ამ ვალდებულებას ეხება ევროკავშირისა და საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების მე-6 ნაწილი³³. საქართველომ 2018–2020 წლამდე უნდა მოახდინოს ამ ნორმის იმპლემენტაცია. ამ მიზნის მისაღწევად სახელმწიფო ვალდებულია, მოახდინოს:

1. ელექტრონული საშუალების გამოყენებით დადებული ხელშეკრულების საკანონმდებლო რეგულაცია (მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ კანონის დროული მიღება, სამოქალაქო კოდექსში შესაბამისი ცვლილებების განხორციელება);

³¹ Behr V. Rome I Regulation A Mostly Unified Private International Law of Contractual Relationships Within Most of the European Union, *Journal of Law and Commerce*, Vol.29, May 2011, 240, <<http://jlc.law.pitt.edu/ojs/index.php/jlc/article/view/3/3>>.

³² Wang F.F., *Internet Jurisdiction and Choice of Law*, Cambridge, 2010, 98.

³³ ევროკავშირისა და საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების მე-6 ნაწილი, 127-ე მუხლი.

2. საქართველოში ფართოდ გავრცელებული ინტერნეტმაღაზიებისა თუ ე.წ. „ონლიან-სესხის“ გამცემი კომპანიების მკაცრი კონტროლი, რათა მათი მხრიდან მინიმუმამდე იქნეს დაყვანილი მომხმარებელთა უფლებების დარღვევის რისკი.

როგორც არაერთხელ აღინიშნა, სახელშეკრულებო ურთიერთობებში მომხმარებელთა უფლებების დაცვა ევროკავშირის წევრი ქვეყნებისათვის ძალზე მნიშვნელოვანი და საყუარადლო საკითხია. ყოველივე ზემოაღნიშნულის მისაღწევად სასურველი იქნება ევროპის ქვეყნების პრაქტიკის, გაეროსა თუ ევროპარლამენტის, ასევე საბჭოს გამოცდილების მაქსიმალურად გაზიარება, მათ შორის სასამართლო დავების გადაწყვეტის გზების განხილვა, ქართულ რეალობასთან მორგების შემდეგ, მათი საკანონმდებლო ნორმებში ასახვა.

ბიბლიოგრაფია

1. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, 26/06/1997.
2. ასოცირების შესახებ შეთანხმება, ერთი მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და, მეორე მხრივ, საქართველოს შორის, 27/06/2014.
3. Bürgerliches Gesetzbuch Deutschlands, 18/08/1896.
4. Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations, Rome 1980.
5. Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements.
6. Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council of 20 May 1997 on the protection of consumers in respect of distance contracts.
7. Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/ECC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/ECC and Directive 97/7/EC of the European Parliament on the Council.
8. Directive 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council of 23 September 2002 concerning the distance marketing of consumer financial services and amending Council Directive 90/619/EEC and Directives 97/7/EC and 98/27/EC.
9. Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche Deutschlands, 18/08/1896.
10. Wang F.F., Internet Jurisdiction and Choice of Law, Cambridge, 2010, 8, 24-25, 100-101.
11. Kierkegaard M.S., E-Contract Formation: U.S. and EU Perspectives, Washington, 2007, 10.
12. Bar Ch., Clive E., Schulte-Nölke H., Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law – Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC private Law; Munich, 2009, 245, 347.
13. Behr V. Rome I Regulation A Mostly Unified Private International Law of Contractual Relationships Within Most of the European Union, Journal of Law and Commerce, Journal of Law and Commerce, Vol.29, May 2011, 240.
13. UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures.
14. UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce.
15. United Nations Convention for the International Sale of Goods.
16. W.Thurlow Electronic Contracts in the United States and the European Union: Varying Approaches to the Elimination of Paper and Pen < <http://www.ejcl.org/53/art53-1.html> >
17. <http://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/shopping/pricing-payments/index_en.htm>
18. <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/>
<http://www.momxmarebeli.ge/images/file_771576.pdf>